

ЗАМАНИ

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Приёмгъа алыу

Кётюрюлген проблемаланы тамамлау жаны бла мадарла этерге буюрулгъанды

Тюнене КъМР-ни Правительствосуну юйюнде **Юрий Коков** гражданланы приёмун бардыргъанды. Анда кёп сабийли юйюрлени жашау журтла бла жалчытууда къошакъ халда болушлукъ тапдыруу вопрослагъа къаралгъанды, социальный эм жашау болумлагъа, эллени тапландыруугъа, экономиканы аграр секто-

рун айнытуугъа, аренда эм жер келишимлени низамларын тохташдыруугъа да эс бурулгъанды. Профиль министерстволаны бла ведомстволаны, муниципалитет къуралыулары башчыларына хар кётюрюлген проблемагъа керекли мадарла этерге буюрулгъанды, аланы тамамлауу заман ёлчеми да белгиленгенди.

Приёмда КъМР-де тамата федерал инспектор **Владимир Канунников**, КъМР-ни Правительствосуну Председатели биринчи орунбасары **Муаед Дадов**, Къурулуш эм жашау журтла – коммунальный мюлк министр **Анзор Тутуков**, Нальчик шахар округну жер – жерли администрациясыны таматасы **Арсен Алакаев**, Бахсан

муниципал районну администрациясыны башчысы **Хасан Сижажев** да болгъандыла. Жылны аллындан бери Къа-

барты – Малкъарны Башчысына республикада жашагъан 174 адам жарсыулары бла келгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс – службасы.

Оноулашыу

Урван тѐбе - Орус тарых обществовону къалауурлугъунда

Озгъан ыйыкъда Москвада Орус тарых обществовону (РХО) жыйылыуу болгъанды. Анда Къабарты-Малкъарны тийресинде битеу дунягъа белгили Урван тѐбени хазнасын сакълауу юсюнден вопрос сюзюлгенди. Аны ишине Къырал Думаны спикери, сагъынылгъан обществовону председатели **Сергей Нарышкин**, РФ-ни ич ишле министри **Владимир Колокольцев**, Думаны КъМР-ден депутаты **Геккиланы Заур**, алимле, археологла къатышхандыла.

Бирсилеге ушамагъан сейирлик тѐбени, сѐз а аны юсюнден баргъанды, 40 къуюлгъан (насыпь) жери барды. Аладан бири Евразияда окъуна эм уллугъа саналады – бийиклиги – 30, тѐгерегини кенглиги уа 220 метрди. Ала бизни жыл санаугъа дери IV ёмюрде Майкоп культураны эсгертмелеридиле. Кеслери да Египетде бла Месопотамияда болгъан цивилизацияны от жагъасы Россейни тийресинде да тубегенини шагъатларыдыла.

Ачыкъ ушакъны кезиуюнде

специалистле кавказ курганланы жаланда жик-жиги бла тинтиуюу угъай, эм алгъа бу магъаналы жерни сакълауу жолларын излегенди. Аны чачылып, тоналып къалырына уллу къоркъуу болгъанын, ол ишле уа ауур техниканы болушлугъу бла окъуна этилгенлерин чертгенди. Мындан ары быллай законсузлукъну тыяр мадарланы сагъына, археологла бла эркинликни сакълагъанла бирикген рейдле бардыра турсала да, себеп боллугъун белгилегенди. Нек дегенде бирси регион-

лада быллай сынам кесини магъаналылыгъын кѐргюзгенди.

Бизни республикада Культура объектлени къыралны жанындан сакълауу управленияны башчысы Александр Кислицын эсгертмени жакълауу болуму энчи контрольгъа алыннганын анылатханды. Ол тийреде жашагъанла окъуна бу проблемагъа уллу кѐллю болмагъанларын айтханды. Ала алайны кеслери къорууларгъа окъуна деген оюмларын билдиргенди.

Быллай археология хазнаны терен, уллу илму эм жамауат магъанасы болгъанын черте, обществовону совети, эсгертмени кесини къараууна алып, Къабарты-Малкъарда Орус тарых обществовону регион бѐлюмю ачаргъа оноу этгенди. Сѐзсюз, ол кесини хайырын берир деп ышанырчады.

ЖЫЙЫЛУУ

Район комиссияланы ишлерин тирилтир кереклиси айтылгъанды

Тюнене КъМР-ни Наркотиклени жайылыуларына къажау комиссиясыны кезиуюу жыйылыуу бардырылгъанды. Анда акъылбалыкъ болмагъанланы арасында, ол санда окъуу учреждениялада, уулары эм психотроп затланы ичгенлени ачыкълауу жаны бла вопросла сюзюлгенди. Кенгешни премьер-министр **Мусукланы Алий** бардыргъанды.

Биринчиден, КъМР-де ич ишле министр **Игорь Ромашкин** доклад этгенди. Ол ишни болумуна Наркоконтрольну федерал службасында реформала бардырылгъанлары себеплик этгенлерин чертгенди. Жылны аллындан бери ФСНК-ны иши тохтатылгъанды, ёлюротну законлагъа бузукълукъла этип сатыу-алыуу къажау жумушла уа ич ишле органлагъа берилгенди. «Битеу хазырлануу ишле толтурулгъандыла, министерствода энчи управление къуралгъанды, жер-жерли бѐлюмле бардыла. Управление толу кючу бла ишлеп башлагъанлы ай озгъанды», - деп билдиргенди министр.

Ол айтханыча, реформала республикада криминоген болумгъа уллу себеплик этмегенди. Жылны аллындан бери наркотиклени законлагъа бузукълукъла этип сатыу-алыуу эм медицина жумушладан тышында хайырланууу бла байламлы 755 аманлыкъ ачыкъланганды, ол санда уллу эм бек уллу бузукълукъла. Быйыл республикагъа героинни келтирген эм сатхан аманлыкъчы бирлешуу тутулгъанды. Къуралгъан къауумла этген бузукълукъланы саны азайгъанды – 21-ден 18-ге дери. «Битеу да бирге 58 килограмм наркотик сыйырылгъанды, былтыр а аны ёлчеми

андан кѐп эди -74 килограмм. Ол санда бек ауур ууу 1,5 килограммы жокъ этилгенди», - дегенди ол.

Игорь Ромашкин профилактика жумушлагъа энчи эс бургъанды. Ол айтханыча, жылны аллындан бери наркотиклени жайылыуларына къажау 700-ден аслам жыйылыуу, акция бардырылгъанды, алагъа 100 мингден аслам жаш адам къатышханды. Быллай жумушланы хайырындан 23 сабийни школлагъа къайтарыргъа онг болгъанды. «Бу кезиуде 152 акъылбалыкъ болмагъаннаны ведомстволу эсепге алгъанбыз. Наркотиклени хайырлангъанлары ючюн а 9 жаш адам профучѐтда турады, былтыр а ала жетеулен эдиле», - деп къошханды.

Министр айтханыча, профилактика мадарланы арасында отну сатыуу бла къорешгенлери ючюн сюдно оноууу бла жууапха тартылгъанланы сабийлерине энчи эс бурулады. Арт заманда уа жаш адамла кальянга алданадыла, республикада аны сатхан кафелени саны ёсгенлей барады. «Биз кальян бла бирге психотроп затла сатылмазча контрольну кючлегенбиз. Алыкъа аллай къоркъуууу шартла ачыкъланмагъандыла, болсада алгъадан мадарла этебиз», - деп чертгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Район комиссиялары ишлерин тирилтир кереклиси айтылган

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

КЪМР-ни саурукъ сакълау министрине къуллугъун толтурган **Асанланы Алим** келтирген шартлагъа кере уа, бююнлюкде профилактика эсепде 976 адам турады, ол санда 98 тишируу. Республикада хар 100 минг адамга тергегенде, наркомания бла халкъны 6,4 проценти ауруйду. Аланы асламы уа (73 проценти) опий ууну ичедиле, 14,6 проценти - гашиши.

Ол айтханыча, наркотиклени хайырланганланы асламы тамата тёлнюю келечилери диле, болсада жаш адамны акъылын тюрлендирип, аны аманлыкъ ишлеге тартыргъа тынч болады. Андан сора да, наркологлагъа кеслерине бакъдыргъа келгенлени саны алай кеп туююлду, сёз ючюн, быйыл профилактика эсепге 235 адам салынганды, аладан врачча кеси ыразылыгы бла къуру беш адам келгенди. Къалганларын полициячыла келтиргендиле неда сюдню оноуу толтурулганды.

Наркология диспансерде эсепге ичгичи эмда наркоман деген диагноз бла бирер акъылбалыкъ болмаган салынгандыла. Болсада, Алим Орусбиевич оюм этгенича, битеу бу шартла ишни тюз болумун кёрюзтмедиле. Анга уа диспансерге атларын жашырын этип болушлукъ излеп 21 акъылбалыкъ болмаган келгени да шагъатлыкъ этеди.

- Аланы ата-аналары келтиргендиле. Былайда школлада профилактика иш кереклисича толтурулмаганнын белгилерик эдим. Билим бериу учреждениялада наркотикле ичгенлени ачыкълар мурат бла борчлу халда тестле бардырылгандыла, алай, андан сора да, окъуу учрежденияладан бизге бир сабийни да келтирмегендиле, - дегенди ол.

КЪМР-ни Правительство суну башчысыны орунбасары - билим бериу, илму эм жаш тёлнюю ишлери жаны бла министр **Нина Емузова** айтханыча, жылны аллындан бери аракъны неда наркотикле ичип административ бузукълукъ этгенлери бла байламлы 23 сабийге протоколла жарашдырылгандыла. Кеслери-

ни борчларын кереклисича толтурмаган ата-анагъа уа 1138 протокол чыгарылганды. «Бу ююрледе сабийле къоркъуулу болумдадыла, ала аманлыкъларга къатышыргъа боллукъдула», - дегенди.

Школлада бардырылган сюзюулени юслеринден да шартла келтиргенди ол. Битеу да бирге алагъа 20 мингден аслам жаш адам къатышханды, ала эки къауумгъа юлешингендиле - 15 жылгъа дери сабийле эмда 15 жылдан 17 жылгъа дери жаш адамла. Алай аланы 24 проценти тинтиулеге къатышыргъа унамагандыла: битеу да бирге 6316 окъуучу. «Сабий ыразы болмаса, аны тинтиулеге борчлу халда къошаргъа эркинлигибиз жокъду», - дегенди министр.

Алай бла соруудан ачыкъланганчыча, наркотикни бир кере окъуна ичген адамны саулугъу бузулганын окъуучуланы тамата къауумуну 2,4 проценти билмейдиле, аланы 1,3 проценти наркоман танышлары, шухлары бардыла. Жаш адамланы 5 проценти уа ууну хайырланганлагъа жакъ басадыла, ол угъай, бирле наркотикле адамны жашауун жарыкъ, къууанчлы этген суннадыла. «Биз битеу шартланы бирикдирип, Саулукъ сакълау министерствогъа берликбиз. Аланы психологла, наркологла тинтип, тийишли эсгертиуле этерге керекдиле», - деп къошханды ол.

Мусукланы Алий бу шартла школлада профилактика жумушла хайырлы болмаганларына шагъатлыкъ этгенлерин белгилегенди. «Сабийле наркотикле адамны жашауун жарыкъ этген сунганлары, аны хайырланганлагъа жакъ басханлары да къоркъуулудула», - дегенди ол. Нина Емузова, аны тюзге санап: «Болсада биз къалай ишлерге, къалай мадарла тамамларгъа кереклисин анылагъанбыз. Аланы жууаплы ведомстволар бла бирге толтурулукъбуз», - деп чертгенди.

Ызы бла жыйылыуда комиссияны алгъыннгы кенгешлеринде чыгарылган эсгертиуле къалай толтурулганына къаралганды.

Мусукланы Алий районлада наркотиклени жайылыуна къажай жер-жерли комиссияла тийишлисича ишлемегенлерин, ала буйрукъланы толтурмаганларын белгилегенди. Энци уа ол профилактика программала ахча бла жалчытылынмаганларын осал шартха санагъанды. «Алай нек болганын анылагъа деп ышанама», - дегенди.

Биринчи премьер-министрине сорууларына Чегем районну администрациясыны башчысы **Артур Текушев** жууапла бергенди. Ол районда уулу затланы ёсдюруге къажай жумушланы, профилактика акциялары юслеринден айтханды. Ол билдиргенича, саурукъ сакълау учрежденияла нарколог врачла бла жалчытылынгандыла. Наркотиклеге къажай программаны жашауда бардыругъа уа 100 минг сом бёлюнгенди, алай бу ахчаны жаланда жартысы къоратылганды.

Сёзге къошула, Мусукланы Алий бюджетде 100 минг сом салынган эсе, битеу белгиленген жумушла нек толтурулмаганларын билдире суйгенди. Ол октябрь айда район комиссияны жыйылыуун бардырып, 2015-2016 жыллада, КЪМР-ни Наркотиклени жайылыуна къажай комиссиясыны битеу эсгертиулерин жангыдан тинтип, аланы жашауда бардырыргъа буюргъанды.

Прохладный шахарны мэри **Игорь Тараев** бла Черек районну башчысы **Муртазланы Борис** да сёлешгендиле. Ахыргы республикалы комиссияны эсгертиулерин толтурулганларын чертгенди. «Биз планга кере ишлейбиз, чырмаула, кемчиликле жокъдула», - дегенди ол. Мусукланы Алийни профилактика жаны бла район программа къалай толтурулганыны юсюнден сорууна жууап бере, битеу белгиленген жумушла 70 процентге тамамланганларын айтханды.

Кенгешде башхала да сёлешгендиле. Битеу айтылганы эсге алып, эки вопрос бла да байламлы энчи эсгертиуле къабыл кёрюлгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Оюм

ПАРАФИЛОВ:

Айырыулада халкъ «Единая Россия» жанлы болганын кёрюзтгенди

РФ-ни Къырал Думасыны VII чакъырылыууну депутатларын сайлаууну кюнюнде «Единая Россия» айырычуланы 54 проценти аязларын жыйып, башха партиядан айырмалы болганды. Ол угъай, тогуз жыл мындан алгъа кёрюзтюлген рекорд да иглендирилгенди - энди 450 депутат мандатдан 343 «Единая Россия» жанлылары арасында юлешинирикти.

Партияны регион бёлюмюню секретарыны орунбасары - регион толтуруу комитетни таматасы Дмитрий Парафилов халкъ кесини сайлауун этгенин чертгенди. Алай бла адамла, властын партиясы ючюн къол кётюрюп, анга ышаныулу укълу болганын кёрюзтгендиле.

- Сайлаууну эсеплери «Единая Россия» бардыргъан политиканы тюзлюгюне шагъатлыкъ этедиле. Партия эмда аны кандидатлары ючюн къол кётюргенле къыралыбызны ышаныулу айнытугъа, аны ич эм тыш политикасын кючлеуге ыразыдыла, Россейни Президенти Владимир Путин бардыргъан ишлеге бюсюргенлерин да билдиргендиле, - дегенди ол.

Парафилов РФ-ни Федерал Жыйылыууну Къырал Думасында айырычуланы

эсеплерине кере, «Единая Россия» конституциялы кеплюкню партиясы болганын чертгенди. Болсада аны оночулары федерал парламентни къауумун, комитетлени башчыларын Думагъа сайланган битеу депутатла бла да кенгешип тохташдырылганын айтхандыла.

- Айырыула конкурент халда, ачыкъ, законланы чеклеринде бардырылгандыла. Битеу бу жорукъла уа «Единая Россия» айырычуланы аллында партиясны ичинде депутатлагъа кандидатланы сайлагъанда да сакъланган эдиле, - деп къошханды ол.

Владилен ПЕЧОНОВ.

Тапандырыу

Материалланы качестволары - къаты контрольда

Республиканы Правительство суну бегими бла къабыл этилген программагъа тийишлиликде бу кюнледе Экинчи Чегемни къатында

жанларын да тап халгъа келтиредиле.

Управленияны специалистлери бу ишле къалай тамамланганларына дайым

эмда «Кавказ» трассадан Бахсан шахар таба барган жоллада ремонт ишле къыстаудула. КЪМР-ни Жол мюлк управлениясындан билдиргенлерине кере, ол тийреледе къурулушчула жангы асфальт сала турадыла, объектлени

кёз-къулакълар болганлай турадыла. Хайырланылган технологиялары, материалланы качестволары да контрольдадыла. Сагъынылган ишле келир айда толусунлай ахырларына жетерикдиле.

Бизни корр.

Редакцияны кьонагъы

АККАЙЛАНЫ ХАЖИ-МУРАТ:

Жетишимлерими асламы Дондагъы Ростов бла байламлыдыла, энди мен областъха болушургъа итинеме

2004 жылда Афины шахарда Олимпиаданы кюмюш, 2008 жылда уа Пекинде Оюнланы доммакъ майдалларыны иеси, ауур атлетикадан битеу дуняны, Европаны чемпиону, 2011 жылда World Weightlifting журналны сайлаууна кёре, жер башында бек кючлю ауур атлет Аккайланы Хажы-Муратны аты Нальчикде Олимпиада чемпионланы аллеясында жазылганды.

Фахмулу спортчу ауур атлетиканы суйгенлени жетишимлери бла кёп жылланы кьууандырганды, аны чыпларына, 2012 жылда Лондонда оюнга кьатышалмай кьалгъанына да барыбыз да бирге жарсыгъанбыз. Белгили жашыбыз бююнлюкде уа не бла кюрешеди.

Аны юсюнден Хажы-Мурат бла кьысха ушакъ этгенбиз:

- Хажы-Мурат, газет окьуучуларыбыз сен бююн кьайда болгъанынги билирге сюедиле...

- Шёндюгю Дондагъы Ростовда жашайма. Шахарда ауур атлетикадан битеуроссей база бар эди, анда жараула бардырып тургъанма да, ызы бла ары кёчюп кьалгъанма. Бююнлюкде уа Ростовну Ауур атлетикадан федерациясына башчылыкъ этеме. Бизни башламчылыгыбыз бла анда бир ненча спортзал ачылганды, тюрю-тюрюю проектле тамамландыла, жаш атлетлеге себеплик этерге кюрешеме.

Ростов манга ариу тубегенди, спортда айныргъа онгла бергенди, жетишимлерими асламы бу шахар бла

байламлыдыла. Энди уа мен да анга ыразылыгымы билдирирге, областъха болушургъа сюеме. Андан сора, кесими жумушларым да бардыла, аланы жашырынлыкъда кьояйыкъ.

- Профессинал спорт бла уа кюрешемисе? Кертисин айтханда, кёпле сени Рио-де-Жанейрода кёрюрге излегендиле...

- Кьатышыргъа да боллукъ эдим, алай кесигиз да билесиз, допинг бла байламлы даулашланы хатасындан ары россейли ауур атлетлени кьоймагъандыла. Болсада мен профессионал спортдан кетгенме. Ол саулугъуу бла байламлы туююлдю. Кертисин айтханда, мындан ары эришиулеге кьатышыргъа бир тюрю сейирим болмай кьалгъанды. Атлетиканы Лондонда Олимпиададан сора кьояргъа

деген эдим да, сёзюме кертчилей кьалгъанма. Бююнлюкде уа жамауат ишле бла кюрешеме.

- Нальчикге, Тырнауузгъа уа келиучюмюсе, ата журтунг бла байламлы планларынг, муратларынг бармыдыла?

- Мында спортну айнытыу жаны бла специалистле кёпдюле, сёз ючюн, мени тренерим Маккаланы Махти. Мен а мында жаланда жуукъларымда кьонакьда болуучума.

- Быйыл 1 сентябрьде санга кьуанчлы халда республиканы баш кьырал саугъасы - «Кьабарты-Малкьарны аллында кьыйыны ючюн» орден берилгенди. Аны алгъанында кьаллай сагъышла, сезимле келгендиле башынга?

- Мени бла бирге ол кюн кёп спорт-

чула белгиленгендиле, андан сора да, Олимпиаданы призёрларыны аллеясы да ачылганды. Кьыйыныма быллай уллу даража берилгени ючюн ыразылыгымы айтыргъа сюеме. Бу саугъа республикада мени унутмагъанларына, спортда жетишимлериме уллу багъа бергенлерине шагъатлыкъ этеди. Ол а манга бек багъалыды. Ким биледи, быллай жумушла жаш адамланы да спорт бла кюреширге, чемпионла болургъа кёллендирлик эселе уа.

- Кьабарты-Малкьар не заманда да ауур атлетикада жетишимли болганды. Шёндюгю жаш спортчуладан а кимни белгилерик эдинг?

- Жаш фахмуларыбыз кёпдюле, Маккаланы Махти да айтады аны. Спортда битеу хорламларым да аны аты бла байламлыдыла. Бююн да ол жаш фахмула бла кюрешеди, алагъа уллу спортха жол ачарыгына ишлеклик жокьду.

Арт жыллада республикада ауур атлетикада хал бир кесек жарсыулу болганды, жараула этгенлени асламы жашдыла, мени тёлуюм келечилери спортну кьойгъандыла. Аны ючюн эришиуледе республиканы кёргозтген жашла алыкъа жокьдула. Болсада, бир ненча жылдан ала ёсюп, сынау жыйып, барыбызны да кьуандырлыкьдыла деп ышанама.

- Юйдегили уа болгъанмыса?

- Алыкъа угъай, башха миллетлени кёлуне тиймесин, алай, мен акьыл этгенден, адам кеси халкьыны келечиси бла юйюк кьуаргъа керекди. Бююнлюкде узакьда жашай эсем да, кеси кьызларыбыздан сайларыкъма.

Ушакьны **ТИКАЛАНЫ ФАТИМА** бардыргъанды.

Гастрольла

Тенгиз жагъаны «Насыпны чархы» жарытханды

Кьрымда гастрольланы тёртюнчю кюнюнде Кьулийланы Кьайсын атлы Малкьар кьырал драма театр Елена Хабибулинаны чыгъармасына кёре жаш режиссёр Мызыланы Аубекир салгъан "Насыпны чархы" деген спектакльни Симферопольда Кьрым татарлыланы академиялы музыка - драма театрында кёргозтгенди.

Жомакьгъа кьараргъа шахар школаны окьуучулары устазлары бла келген эдиле. Оюн орус тилде баргъанды. Жаш кьараучула уа сахнада бола тургъан ишлеге асыры берилгенден, жерлеринден теберге излеген ахырысы бла да жокъ эди.

Анда уа керти кюреш бара эди, жашаудача, акьылны, суймекликни, насыбы тутууну(удача) араларында. Чыгъарманы баш жигити, суймекликден термилген жаш, тёшден тёнгереп келген чархны тутады. Ол а Акьыл, Суймеклик, Насыбы тутуу ажайыпланы заты эди. Ала хар бири анга сайлау эт деп кьаты боладыла. Хау, ол бусагъатда кёплеча, биринчиден байлыкьны алады, аны суймеклигине жол ачарыкъ сунуп, алай иши

кьуралмайды. Жомакьны автору пьесасыны хар тизгининде адамгъа неден да бегирек акьыл керекди деген оюму кьатлап чертеди.

Бусагъатда ёсюп келген тёлуге ол бютюн магъаналыды. Нек дегенде ала жалгъан оюмлагъа, сагъышлагъа алданадыла, хар жарсыуу да ахча бла тындыраллыкъ сунадыла. Алай керти жашау а башха жорукъланы чыгъарып кьояргъа да болады. Кьрымчы жашчыкьлагъа бла кьызчыкьлагъа уа бусагъатда кёл этдириу, тюз акьылны сингдириу, белгилесича, бек магъаналыды.

Чыгып бара, бир кьауум сабийни аллына барып, аланы жомакьны юсюнден оюмларын соргъанма. Шуёхла Захар бла Ростислав спектакльге бюсюрегелерин, Малкьар театры актрисаларын а бютюн жаратханларын букьдурмагъандыла.

Гастрольланы чегинде кьонакьбай жаш адамла труппабызны болушлугъуу бла таулуланы тарыхларын, маданиятларын, жашау гъа кёз кьарамларын ачыкьлагъандыла. Сёзсюз, сабийликде кёрген затла унутулмайдыла.

ышанабыз, бу культура майданда байрамны да ала кёпге дери жүреклеринде сакъларла деп.

Театрны администратору Лариса Кирилук да билдирирге излегенди бу жаны бла кесини оюмун газет окьуучуларыбызгъа. Ол, «Философияны доктору» эм «Насыпны чархы» кьайсы театрны да репертуарын байыкьландырырча пьесала болгъанларын белгилеп, артистлерибизни бийик фахмулулукъларын, сахна пластикаларын, кьараучу бла бир тилли бола билгенлерин чертгенди.

-Быллай оюладан сора жаратыл-

гъан байламлыкьла, сёзсюз, кючлюдюле, кёп жылланы сакъланадыла. Олду кьайсы гастрольланы да баш борчу, излеми да, - дегенди ол.

Спектакль бошалгъанды, сезимле, оумла, сагъышла кьалгъандыла. Ала энтта да талай заманны кьараучуну жарсытып, бийлеп, жууапла излетип турлукьдула. Ышанабыз, эсепде ала иги кьууумну ал атламлары болурла деп!

ХОЛАЛАНЫ Марзият,
«Заман» газетни энчи корреспонденти.
Кьрым Республика.

Конференция

Хар чыгъармасы - игиликге,
тюзлюкге кёллендириу

Бу кюнледе СКГИИ-де Къабарты-Малкъарны халкъ поэти, жазыучу, драматург Адам Шогенцуковну 100- жыллыгына аталып «Из сердца извлекаю звуки» илму-теория конференция къралгъанды. Ол «Историческая память» деген проектни чеклеринде бардырылгъанды.

Адам Огурлиевични сыйын кёргенле, чыгъармачылыгын суйгенле да залны толтурган эдиле. Аланы санында филология илмуланы докторлары, профессорла Башийланы Светлана, Кучукланы Зухура, жазыучу, Гуманитар тинтиуле бардыргъан институтну илму къллукъчусу Мадина Хакушева, КЪМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини башчысы, поэт Беппайланы Муталип эм башхала.

Жыйылыуда философия илмуланы доктору, профессор Эфендиланы Салих къабартылы жазыучуну жашаууну, чыгъармачылыгын юсюнден тынгылы доклад этгенди. Ол Адам Огурлиевични къаллай терен сезимли, таза жюрекли, жарыкъ бетли адам болгъаныны юсюнден айтханды.

Шогенцуков КЪМАССР-ни Кърал премиясыны лауреатыды. Ол спортну да суйгенди, миллет тутушудан республиканы чемпиону болгъанды. Альпинизм бла да кюрешип, Минги тауну тѣппесине чыкыгъанды. Уллу Ата журт урушха къатышып къайтханындан сора Илму-излем институтну тамата илму къллукъчусу, талай замандан КЪМАССР-ни культура министри, ызы бла уа «Ошмахо» журналны башчысы болуп жыйырма жыл ишлегенди.

Ол малкъар тилни да иги билгенди. Тюркге баргъанында бир ненча бланкны тюркча толтурургъа керек эди. Адам Огурлиевич а аны

тау тилде жазып бергенинде, ала аны ангылагъан эдиле. Артда ол хунери анга кѣп кере болушханын айтыучу эди. Ол а аны керти да интернацио-

налист болгъанын, хар миллетни да бирча сыйлы кѣрюп суйгенин ачыкълайды,- дегенди Эфенди улу.

Ол аны битеу дунягъа белгили этген «Назову твоим именем» деген романын да сагъыннганды. Французлу поэт Луи Арагон Адам Шогенцуковну суймекликни юсюнден жазылгъан романы дуня классикада биринчи жерге окъуна тийишлиди деп айтханын да эсгергенди.

Белгили поэтни чыгъармалары терен магъаналы болгъанларын, хар бири да тюзлюкге, игиликге чакъыргъанларын КЪМР-ни культура министри Мухадин Кумахов да белгиленди. Жазыучуну повестьлерин, назмуларын да школда, вузда да тийишлисича окъутургъа кереклисин да айтханды.

Али Шогенцуков атлы фондну председатели Леонид Шогенцуков а Адам Огурлиевични хайырындан жаш заманында Къулийланы Къайсын, Расул Гамзатов, Чингиз Айтматов эмда башха поэтле бла танышыргъа онгу болгъанын билдиргенди. Дагъ-

ыда делегацияны таматасы болуп ол Великобританиягъа баргъанын да эсгергенди. Анда ала королева Елизавета Экинчиге да тюбегендиле. Жазыучугъа аш къангагъа олтурурну аллында алтын аякъ бла суу узатхан эдиле, аны ичергеми огъесе неге деп берилгенин билмеген поэт, айыплы болмаз ючюн Кавказны адетине кѣре, аякъ биринчи сизгеди деп, аны королевагъа узатханда, ол а анда кълларын жуугъаныны юсюнден хапарны да эсгергенди.

Конференция артда секциялагъа кюлешинип бардырылгъанды. Анда алимле айтхылыкъ жазыучуну чыгъармачылыгына жораланган докладлары бла сѣлешгендиле. Аны поэзияда, къара сѣзде, драматургияда энчиликлерин белгилегендиле.

Жыйылыу ахырында уа жазыучуну кызы филология илмуланы доктору, профессор Нина Адамовна битеу келгенлеге ыразылыгын билдиргенди.

ТЕМУККУЛАНЫ Амина.
Суратла авторнудула.

БАШЛАМЧЫЛЫКЪ

Эрттеден бери сакъланып тургъан кымылдау

Кѣп болмай Бахсан районда ДОСААФ-ны автошколасында магъаналы жыйылыу болгъанды. Анда жамаутны сагъынылгъан организацияны жангы таматасы бла танышдыргъандыла эмда «Юнармия» сабий эм жаш тѣлю аскер-патриот кымылдау да къурагъандыла. Тюбешиуге районну администрациясыны башчысыны орунбасары Анзор Ахобеков, Бахсан шахар округну, Бахсан бла Зольск районланы тамата аскер комиссары Мухамед Сосналиев, билим бериу управленины таматасы Тамара Абрегова, районну ветеранларыны советини председатели Анатолий Абазов, жаш тѣлю организацияла эм журналистле да къатышхандыла.

Жыйылыуу ДОСААФ-ны КЪМР-де бѣлюмюню таматасыны орунбасары, отставкадагъы полковник Хусен Мацухов ачханды. Бери келгенлени ол Бахсан районда ДОСААФ-ны жангы таматасы Анзор Бесланев бла да танышдыргъанды эмда «Юнармияны» къурауну магъанасыны юсюнден да айтханды.

«Юнармиягъа» шахарны бла районну аскер – патриот клублары эмда организациялары кирликдиле. Ала волон-

терлукъ этерикдиле, излеу ишле бла кюреширикдиле, отрядла кърарыкъдыла, Ёмюрлюк отну эсгертмесинде вахта бардырыкъдыла эмда ветеранлагъа болушрукъдула.

Бу кымылдау РФ-ни Къоруулау министрствосуну оноуу бла къралгъанды, ол башламчылыкъны Россейни Президенти да къабыл кѣргенди. Аны баш магъанасы - жаш адамланы арасында Ата журтларына суймекликни кючлеу, алагъа белгили кърал къллукъчуланы юс-

леринден билдириу, волонтерлукъ ишлеге къатышырча эм аскер жашаугъа да юренирча себеплик этиу бла байламлыды.

Бош заманларында жаш адамла шахарны бла республиканы спортдан эришулерине, маданият конкурслагъа да къатышыркъдыла, аскерчилик жаны бла билимлерин ёсдюрлюкдюле. Аланы бу ишлерине районну таматарлары да тийишли болушлукъ тапдырыргъа сѣз бергендиле.

- Биз бу башламчылыкъны

кѣп сакълагъанбыз. Нек дегенде Бахсан районну билим бериу учрежденияларында эрттеден да сабий аскер-патриот къауумла ишлейдиле. Ала муниципалитетни атындан тюрлю-тюрлю эришулеге, конкурслагъа да къатышып, жетишимле болдурадыла. Энди жангы базаны къралгъаны аскер-патриот кымылдауу айнтыуда бютюнда себеплик этерикди, - дегенди Анзор Ахобеков.

МАГОМЕТЛАНЫ С.

Фестиваль

Хунерлери
ташада кълмазча

Шѣндю битеу къраллада да саусуз сабийлени хунерликлерин ачыкълар умут бла, ала жамаут арасында жерлерин табар ючюн кѣп иш бардырылады, магъаналы проектле да къраладыла. Бизни республика да ол жаны бла артха кълмайды.

Бу кюнледе уа «Хар адамгъа да бирча онгла эм тийишли жашау!» деген чакъыруу бла Нальчикде Шимал Кавказны сакъатларыны арасында чыгъармачылыкъны жер-жерли фестивалы башланганды. Бу проект быйыл ючюнчю кере бардырылады. Алгъа жыллада фестиваль Шимал Кавказны бирси республикаларында ётгенди.

Аны кыуанч халда ачылыуу «Тейри кыылыч» арада болгъанды. Бери жыйылгъанла саулукълары иги сабийлени бла санларында кыяулары болгъан жаш адамланы бирикдириуде жетишген сынамыларыны юсюнден айтхандыла, ол ишни къралыулу бардырыргъа жангы амалла излегендиле.

Араны тыш отоунда жаш усталаны кълдан чыгъармачылыкъларыны кѣрмючю да къралгъанды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

ТЕРМИЛИУ

«Бизни барыбызны да жүрегибиз мындады»

Эки кыралдан адамла юйор кырасала, проблемала чыгарга болукмудула? Тышындан кыраган адам угъай дерикди. Алай жашау кёргюзтеди: жыйырма биринчи ёмюрде окуна бек уллу тёзюм керекди кыагыт жумушланы жалчытыр ючюн.

Тюркден Семенланы Зекерияны бла Кыбарты-Малкырдан Кыршаланы Земфираны юйорлеринде жашчык да тууганды, алай алыкы эркегырыу Россейде тынчайып жашарча туюлду. Жарсыуга, кыралланы араларында болумла миграция политиканы ары-бери чайкыалта турадыла. Болсада Тюркден эм башха жерледен Кырачайга, бери кыайтхан хар адамыбыз - кыуанчды.

Семен улуну айтханына кёре, Тюркде кырачайлыла бла малкырыла

миллет энчиликлерине бек кыатыдыла. Алай экономика кризис башлангандан сора элле чачылгандыла: алгын мингле кечинген жерде элли-жетмиш адам кыалып турады. Болумну эсге алып, сабийлени тилге, адетлерибизге-тёрелерибизге юйретедиле.

-Кырайма да Кыбарты-Малкыарда ана тил бла ёз культураны сакыланыуна эс бурулады, башламчылык, ахча да кыралдан келедиле. Тюркде алай туюлду, адамла кеслери кюрешедиле миллет ышанларын сакыларга, - дейди сёз нёгерим.

Земфира тишируларыбыз Тюркде атлары айтылган кыол устала болганларын чертгенди. «Сабийле андамы огъесе мындамы иги ай-

ныйдыла?» - деген сорууга Зекерия бизни республиканы сайлаганын ачык айтханды. Анда жаланда уллу шахарлада болмаса, гитчеледе кырал сабий садла жокъдула. Тиширулары асламысы юй бийчеледиле.

-Алай бийик билим берген окуу юйлени тенглешдирсек, Тюркде улутхала жокъдула, - дейди Земфира. - Аны кыой да, ишге кирир ючюн экзамен берирге керекди, биздеча, улутхала бла алынган ётюрюк дипломланы хайырларындан ишчи жерлени бийлеген тубемейди.

Земфира англиз тилден устазды, алай юйде Бурханчык бла атасы, анасы да тауча сёз бардырадыла. Жашчык тюрк мультфильмдеде бешик жырланы сюйгени себепли бёленингинде, анасы аланы да айтады.

Кыадарны жоллары.. Аланы бир инсан да билмейди. Семен улуну аппасындан келген бутакыда артындагы тёлү битеу кызыла эдиле. Бурхан аланы араларында жангыз жашчыкты. Ол ата-бабаларыны журтларында - Малкыарда - ёседиле.

-Бизни Тюркде адамларыбыз барысы да бек сюйюп кыайтырык эдиле бери, алай ол тынч жумуш туюлду. Анда юй сатып, мында юй алырга, иш табарга, сабийлени окууга салырга керекди... Кыолунда кыарты, балалары болганлага кыралдан кыралга кёчген тынч жумуш туюлду. Алай бизни барыбызны да жүрегибиз мындады, - деп хапарлайды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Конспирологну жазыулары

Разведканы тарыхчысы Сергей СОКОЛОВ:

Горбачёв Америкага битеу шпионларындан эсе артыгыракъ себеплик этгенди

25 жыл мындан алга, 1991 жылны 19 августунда, президент Михаил Горбачёвну кыулугундан кетерип, СССР-да властыны ГКЧП алганды. Бу жаз «Комсомолка», биринчи болуп, Вашингтонну совет генсекни 85-жыллыгына этген сейир саугасыны юсюндөн жазганды: ЦРУ Горбачёвну осал жанындан кёргюзтген документлени ачык этгенди.

«Совет Союз бусагытта революция халдады. Анда власть алышыныгындан сора да, болган политика система терк жокъ этиллигин баямлаган шартла эслендиле. Консерваторла Горбачёвдан узакъ турурга кюрешедиле. Кюч структураланы башчылары анга ышанмайдыла. Республика бла властыны юлешуу, баям, консерваторланы властыны алырга бютюн терклендикди», - деп айтыла эди 1991 жылда ЦРУ-ну разведкасыны управлениасыны докладын-да.

Хар не да анда жазылганыча болганды, ол санда консерваторла августда властыны алырга кюрешгенлери да. ГКЧП муратына жеталмаганы СССР-ни чачдырууга, Горбачёвну да отставкага ийиуге себеплик этгенди.

Бу документлени «Комсомолкага» жазыучу, энчи службаланы тарыхчысы Геннадий Соколов кёчюрюп бергенди. Ол «сауганы» темасын ачыкылау бла шёндю да кюрешеди эм сейир этерча шартла да табады.

Кейсини планы

- ЦРУ, баям, Россейге кесини алгадагы жетишим-

лерини юсюндөн эсгертирге оную этген эди, - деп оюмлайды Соколов. - Бу документде ведомство анга керекли битеу информацияны иги билгени, СССР-ни чачдырууну анга хайырлыгы толу суратланады. Алай бусагытта уа нек? Бизни кыралыбыз, Вашингтонну обкомуна кыажау туруп, кесини сейирлерин кыоруулаган, АБШ уа дуния башчылыкны излеген кезиуде. Алай Россей Западха бу жолунда кыачан да тыйгычылык этгенлей турады.

Аны ючюн жангы совет оную Михаил Горбачёв да 80-чи жылланы орталарында Американы бу уллу муратыны толтурууну жолуна чурум болуп кыалганды. Ол заманда штатлада оную Рональд Рейган бла Уильям Кейси этгендиле. Миллионер Кейси 1980 жылда Рейганы айыруу кампаниясын бардырганды. Президент болганлай, Рональд аны ЦРУ-ну башчысына салганды. «Зорлукну империясы» бла, союзга уа бу атны жамаутны аллында Рейган атаган эди, кыажау кюрешни планын Кейси кеси жарашдырганды. Кремльге жангы генсек Горбачёв келгени Кейсини СССР-ни бузууну планына магъаналы, хайырлы да тюрлениуле кийиргенди.

Кремльчи «дилетантла»

- Толуракъ айтсагыз эди.

- Жыйырма жылны ичинде Горбачёв Американы шпиону болганды деген кёп хапарла кюрюгендиле. Алай не Горбачёв, не Яковлев бла Шеварднадзе, бютюнда уа Ельцин ЦРУ-га ишлемегенлерин таукел айталлыкма. Нек

дегенде совет контрразведка аны юсюндөн бир тюрлю шагъатлыгы болган информация жыймаганды. Аны тасхачыларыны араларында уа АБШ-ны энчи службаларында бийик кыулуклада турган адамла бар эдиле. Алада биринчи тизмеде Олдрич Эймсди. Ол Москвага 1994 жылга дери он жылны ишлегенди. Ол заманлы ичинде Олдрич америкалыга бойсунган 30-га жуукъ агентни тапханды, алай аны докладларында Горбачёвну аты бир кере да сагынылмаганды.

- Алай аллай бир жашырынлыкка турган эселе уа?

- Угъай, иш анда туюлду. Ол жыллада бизде западничествону эпидемиясы башланган эди. Америкалыла уа аны кеслерини геополитика сейирлеринде тап хайырланалгандыла. Ол оюн эди, совет бачамала уа анга алдангандыла. Ала, кеслерини миллет сейирлерини юслеринден унутуп, «ойнап» башлагандыла. Бу ауруу жангыз да башчыла - Горбачёвха, Шеварднадзеге, Яковлевге жугуп кыалмаганды, андан совет элита, тюрлю-тюрлю академия институтланы специалистлери, кремльчи консультантла да кыоруулалмагандыла кеслерин.

Энчи службаланы ишлеринде «дилетантла» деген ангылам барды. Алай кёбюсюнде тасхага артык керек болмаган, алай ол хайырлана берген адамлага айтадыла. Горбачёв бла аны командасы да аллай дилетантла болуп чыккандыла. Аны бла бай-

ламлы Кейси кесини планына дагыда пунктла кыошханды: жангы генсек эм аны жанлыла бла терен ишлеу. Аны мураты быланы, гинжиленича, ойнатырга эди.

- Кремльчи дилетантла бла иш а кыалай кыралганды?

- Алга америкалыла алага жакъ басхандыла, ыспас этгендиле, дунияны асламлы информация органдарында ариу материалла басмалагандыла. Ызы бла власть структуралага кеслерини сынамлы, акылылы специалистлерин салдыртхандыла. Чыккыган проблемаланы юслеринден билирге сюйгендиле, аланы тамамлауга тири кыатышхандыла. Артда уа бачамалага «хайырлы» (туюу уа - кеслерине тап) мадарла этдирирге кюрешгендиле. Аны ючюн ахча, кредитле да аямагандыла, жалган антла да этгендиле.

Ядерный кыанганы сындырганды

- Ала дилетантла болганларыны юлгюлери уа бармыдыла?

- 1986 жылны январында Горбачёв Западха онбеш жылны ичинде битеу дунияда ядерный саутну кырутурга предложение этгенди. Ядерный клубну членлери, бек биринчи уа АБШ, анга махтау жырла жырлагандыла. Генсек а, сёзледен жумушлага кёчерге ашыгып, бу ишни союздан башлаганды. Аны бу башламчылыгы аскерчилени абызыратхан да этгенди. Ол а, анга кыарамай, 1986 жылны октябринде Рейкывикде Рейган бла тубешгенден сора ядерный арифметиканы кеси тергеп окуна тебирегенди. Кеси да алай тергегенди, АБШ-ны ауур стратегия магъаналы бомберин бир боеголовкага санап, аланы хар бирини уа 24 ядерный ракетасы барды.

Андан сора да, бачама Пентагонну «баш ауруу», жаздырмай атдырган «Ока» ракета комплексни кырутурханды. Артда алай этерин Горбачёвха «шүёху Шульц» - АБШ-ны кырал секретары тилегени белгили болганды.

СССР-ни генштабыны башчысы Ахромеев бу комплексни жокъ этиуге кыажау турганды, алай маршалга ким тынгыларык эди? Алай бла 239 ракета бла 102 атдыруучу установка кырутулгандыла, «Оканы» жангыртуу ишле тохтатылгандыла. Бу мадарла барысы да кыралны сейирлерине чойре келгендиле. «Битеуевропалы юйню» ишлеуню юсюндөн чакырыу да бек тутхучсуз башламчылыккадан эди. Горбачёв Европада жерлени айырган чеклени кетерирге тири кюрешгенди. Сёз ючюн, Германияны бирикдириу, ГДР-да совет аскерлени тюзлеге элтип кыую. Анга Вашингтонда бла Боннда кыарс ургандыла, жангы бирикдирилген Европаны кыурауда алтын таула берирге айтхандыла. Кремльчи энтузиаст Варшавадагы келишимни бла СЭВ-ни бузганды, алай бла Европаны бирикдириуге жолу ачханды. Алай-Россейсиз. Аны ючюн а Восток Европада шүёхларыбыз НАТО-га киргендиле.

Неда Берингов тенгизде СССР-ни юлюшле чыгарганын бир эсгерейик. Горбачёв бла Шеварднадзе 1990 жылда АБШ-га чабаклары кёп, нефти да аслам болган акваторияны кыалай берип кыойгандыла. Бу суула жангыз да Россейни экономика жерлери болурга керек эдиле. Анда чабак тутмаганы ючюн кыралыбыз жыл сайын бир миллиард доллар кыоранч этгенди.

- Алай эсе, Горбачёв АБШ-га аны битеу шпионларындан эсе бегирек болушханды. Да сора Америка Михаил Сергеевични 85-жыллыгында союзу бузганы ючюн документлени басмалап, намысын нек туюргенди?

- Мен оюн этгенден, алай бла Вашингтон Горбачёвха ол арт жыллада Путин жанлы болганы, АБШ-ны юсюндөн аман сёлешгени ючюн дертин жетдиргенди.

Евгений ЧЕРНЫХ.

«Комсомольская правда» газет.

«КП»-ны досьесинден

Геннадий Евгеньевич Соколов, 65 жыл. СССР-ни МИД-ни МГИМО-сун тауусханды. Великобританияда, Данияда, Швейцарияда ишлегенди. Дунияны 30-дан аслам кыралында командировкалада болганды. Россейни эм Британияны энчи службаларыны бир бирге кыажау кыалай турганларыны юсюндөн кытапланы авторуду: «Голый шпион», «Премьерге «Бомба». Лондонда оруслу шпион», «Линия смерти. Провал операции «Кларет», «Шах Дому Виндзор. Охота за королевским порно», «Шпион номер раз». Ала Россейде, тыш кыраллада да басмалангандыла. Андан сора да, ол тасхачылыкны юсюндөн россейли, тыш кыраллы да документли фильмлени соавторуду.

ЗАМАН, АДАМЛА, КЪАДАРЛА

Каирде теологияны окъуу гъанды, Сорбоннада уа врач усталыкъ гъа юйренгенди

Кенделенде эски чегет къабырлада шыйых оба барды деп къартларыбыз айтыучу эдиле. Ол Чабдарланы Биттийни жашы Сюлеменни тынчайган жери. Хажи 1851 жылда Холамда Тотур элде туугъанды. Туудукъларыны айтханларына кере, аны къолуна биринчи Къуран берген Моллаланы Ибрахим болгъанды. Ол - Чабдарланы киеулер, тау элде биринчи хаж къылыргъа баргъанладан бири эди. Холамга да ислам динни жайгъан борчун толтура келген эди Малкъардан дейдиле. Анда Чабдарланы къызлары бла юйор къурап жашагъанды.

Ол заманда хаж къылыргъа баргъан къыйын болгъанды. Къыралны казнасына теленген ахчаны малла бла санагъанда, жыйырма бла беш ийнеке тенг эди аны багъасы. Ары баргъанла уа, сыйлы Къурандан сора да, медицина, математика, география, астрономия эм башха жаны бла да билим алгъандыла. Моллаланы Ибрахим хажи да Холамны, Бызынгыны сабийлерин ол илмулагъа юйретип тургъанды.

Чабдарланы Сюлемен хаж къылыргъа отуз жыллыгында баргъанды. Андан къайтып, бир ауукъ заманны элде жамауат жумушла бла кюрешгенди. Ызы бла Каирде дунягъа айтылган, бек эрттегили Аль-Азхар муслиман университетге окъургъа киргенди. Экинчи кере хаж къылыргъа да андан баргъанды.

Каирде тургъан жыллары кеп тюрлю жаны бла кез ачдыргъандыла. Жерни къалайындан да келген жашла муслиман, башха билим да алып, миллетлерини жашауларын тюрлендирирге итингендиле.

Ол заманда бу университетни бошагъанланы андан ары билимлерин ёсдюрюрге Европада окъуу юйлеге жибергендиле. Бу жаны бла халкъыма

жарарыкъма, жаныма да сууаплыкъ этерикме деп Сюлемен Францияда Сорбонна университетде медицина жаны бла окъургъа киргенди. Анда дерслени арап тилде да бергенлерини хайырындан, тил жаны чырмамай, ол медицинадан бийик билим алгъанды.

Аны къой, дуня башында бек белгили акъылман, алим, врач Авиценнаны арап тилде жазылган «Ауругъанга багъууну китабын» малкъар тилге кечюреди. Андан келтирген хирург инструментле бюгюн да сакъланадыла туудукъларында.

Андан къайтып келгенден сора бир кесек заманны ол Холамда къады болуп тургъанды. Ызы бла Кенделенге кечюп, 1927 жылда дунясын алышхынчы, анда жашагъанды.

Бу элде ол заманда төрт медиресе ишленди. Ол аз тойюл эди. Алай бери тыш жерледен келип окъуу гъанла да

аслам эдиле. Бютюнда Къарачайдан. Чабдар улуну белгили сохталары кеп болгъанды.

Сёз ючюн, XX ёмюрню бек белгили адамларын бири Алийланы Умар бла революционер Мусукаланы Ахмат бирге окъуу гъандыла, артда Темирхан-Шурагъа (Буйнакск) барып, анда да билимлерин ёсдюргендиле.

Аладан сора да, малкъар адабиятны мурдорун салган Мечиланы Кязим Къабарты-Малкъарны халкъ поэти, тарыхчы, этнограф Шахмырзаланы Саид эм башхала. Сюлемен хажини хурметини юсюнден 1910 жылда Дагъыстанда Темирхан-Шурада «Сюлемен Чабдар Кенделенский» деген китап басмаланганы да айтады.

Элде жүрюген хапарлагъа кере, ол дарман хансланы, ала бла бакъгъан амалланы да бек уста билгенди. Аны юйю алгъада межгит, артда, советлени заманында, эл клуб, бусагъатда къайтып межгит болган махкемени жанында эди. Хажи юйюню жанында жер юйчюк къазып, анда тургъанды. Саусузлагъа да анда бакъгъанды.

Аны жер юй къазгъаныны магъанасын былай анылатдыла: Мухаммад файгъамбар, алтмыш эки жыл жашагъанды. Аны ол жыл санда жерге киргенини сыйын кёрюп, андан этгендиле бир-бир эфендиле алай дейдиле.

Бек сейири уа, аны, юйчюгюнден чыгып, ары-бери барып киши кёрменди, алай къабыргъаларында дарман хансла тауусулмай тургъанларын а айтадыла. Аланы анга ким келтиргени уа белгисизди. Ол жыллада Сюлемен хажиге оюу сора келгенлени саны бек кеп болгъанды.

Жүрюген хапаргъа кере, Бетал Калмыков бек ауруп, анга дарман табылмагъанда, Мусукаланы Ахмат

аны Кенделенге алып келип, Чабдар улугъа къаратханды. Ол этген дарманла къуллукъчуну сау этгендиле. Бу ишни игилиги да болгъанды: эфендилени тутуп, сюрюннге ийгенде, эки кере да хажиге тиймегендиле.

Жарсыугъа, ючюнчю кере уа, Калмыков, Мусука улу да дуняларын алышып, анга киши болушалмагъанды. Алай бла, ол тутулуп, бир къауум жылын Сибирде ётдюргенди. Андан къайтып келгенден сора жыл да жашамагъанды.

Аны уллу библиотекасы болуучу эди, дейдиле эллиле. Аны тутхандан сора, китапларын да жокъ этерге буйрукъ чыгъады. Ол ишни бир къауум жаш адамга буюрадыла. Сүйселе-сүймеселе да, этмей не онлары бар эди. Ала китапланы арбагъа жүклеп, эл къыйырына чыгырып, от этип, кюйдюрюрге элте туруп, аладан тилеп, бир къауум адам Сюлемен хажини китапларын сакълангъанлары белгилиди. Бир-бир эфендиле уа, алагъа къарап, ауругъан адамланы багъып да тургъандыла.

Ол жазган зикир назмула Уллу Аллахны бла адамланы араларында байламлыкъны – ийманны - кючлерге болушхандыла. Дин окъууну устасы болгъаны къадрда Сюлемен хажиге жазган затларында жамауатны таза ниетли, тюзлюкчю болургъа, гюняхдан къоркъургъа, бушуу болган жерде кесин ариу жүрютюрюге, намазны игилигин билирге, керти дунягъа жол ишлерге юйретеди.

Къалай-алай болса да, ёмюр ётгенден сора да эллибиз, жерлибиз Чабдарланы Сюлемен хажиге биринчи жарыкъландырыучуларыбыздан, биринчи докторларыбыздан болгъанын ёхтемлик бла айтырчады.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

АДЕТ-ТЁРЕЛЕРИБИЗ

Сабийликден окъуна жерчиликке улму хурмет, суймеклик сингдиргендиле

Таулада сюрю жерле аз болгъанлыкъ гъа, жерчилик ишге ата-бабаларыбыз кеп къыйын салгъандыла. Сёз ючюн, тюрюнден ёрге топуракъ жыйып, аны тахала этгендиле. Тынчыракъ жумушланы сабийлеге да бюрюгъандыла: чекни белгилеген ташчыкъланы салыргъа, жипни бахчачыкъны бир къыйырындан бирси къыйырына дери тартыргъа. Ала болушмай картоф салыу болмагъан кибик эди.

Мирзеу керекли болуп, адамла кеп къыйналгъандыла. Къаргъанганда, таулула бу мирзеу бла ант этеме, тузну, гыржынны хакъына дегендиле. Аланы магъанасын дарман бла тенглешдиргендиле.

Гитче тахачыкъланы къалайында не ёсюп башлагъанын сабийле да билип болгъандыла. Жерге тошген бюртюкчюнюк окъуна ала ийилип ёрге алгъандыла. Ол мирзеуну сабийле ариу кёрюп эселе дегенден, алагъа нарт сёзле бла анылатхандыла алтын-кюмюш – ташды, мирзеу деген – ашды, мирзеуну озгъан дарман жокъду. Кичиле таматаладан аз эшитмегендиле мирзеу адамланы бир бир-

ге намыс этерге юйретгенин, аланы жууукълашдыргъанын. Жолоучуну къонакъ этерден алгъа таулу киши анга: «Бюгече бизде къал, санга тузубузну, гыржынныбызны къызгъанмазбыз, неда эсинге болур туз-гыржынны бирге ашагъаныбыз», - дегенди. Алай бла шуёхлукъ кючленгенди.

Таматаладан юлгю ала, сабийле да аллай антлагъа, келбетликке юйренгендиле. Мухаммад файгъамбар жерден будай бюртюкню ёрге алгъанын ала гитчеликлеринден окъуна аз эшитмегендиле. Бу берекетни хакъына деп, юйюрге таматала дайым айта тургъандыла. Ол ант ана сютю бла къаргъанганнга бек ушайды.

Сабийле гыржынны оюнларында да сагъынгандыла. Жашчыкъла, ары-бери чаба, нёгерлеринден къачадыла, бары да бирден сакъ боладыла: «Мени ызымдан жетип, тобугъуму арт жанындан кеси тобугъу бла бир урмагъы эди», - деп. Алай этилсе, алдагъы, ёрге туралмай, жанына чёгюп къалады – хорлатады кесин. Аягъын тюз тутханлай къалыргъа

керек эди. Аны: «Ананг къаты гыржын этемиди?» - деп ойнагъандыла. Аздан къалса, былайда ананы да борчу эсленеди: ол сабийини саулугъуна, ёсююне хар заманда эс бурургъа борчлуду.

Жерчилик бла байламлы байрамлагъа жырлары эм тепсеулеры бла къошулгъандыла, сабан чыпчыкъланы келирлерин сакълай, къуана чакъыргъандыла аланы:

*Сабан чыпчыкъ, сакъ чыпчыкъ!
Сабанынги тап, чыпчыкъ!
Ашлыкъ, зынтхы сюргенме.
Эсен барып, эсен кел,
Чоппа ташны кере кел.
Залихан бла Малиханнга
Менден салам бере кел!*

Сабийле, таматала бла бирге жерчиликке не тюрлю ишни да эте, кючлери жетерик жумушлагъа юйренгендиле: отун жыйгъандыла, челекле бла шапалагъа шаудандан суу келтиргендиле, от жагъагъа къургъакъ чырпыла жыйгъандыла, ёгюзлеге солугъан кезиулеринде ашар эселе деп, оракъ бла оруп, чий кырдыкдан къысымчыкъла ташыгъандыла.

Таулула ёсе келген жаш тө-

люню жерчилик бла, саулай урунуу бла да танышдыруун бешик жырлада окъуна эслеринден кетермегендиле. Анга бир ненча бешик жырдан юлгюле келтиребиз:

*Жерни балам тюрчюгюнде жигит болуп сюргенди.
Биченни жый, ашыгъа, терк мин гебен башына,
Мени ариу къызчыгъым жетеди хар жумушха.*

Таматала бла бирге сабанга чыкыгъан сабийле, аладан эшитип, къайсы кырдык къаллай дарманлыкъ этгенине да эслерин бургъандыла. Къайсы гюлле айны, жазны не кюнлеринде ачылгъанларын, аланы атларын кичиле окъуна билгендиле. Алай бла гитчелеге жерчилик ишлеге къатышханлары бек хайырлы эди.

Бусагъатда да юйде, школда да биз огъарыда сагъынган жерчилик ишлеге сабийле тири къатыша турсала, ала жангы билимлеге иеле болур эдиле. Халкъ педагогиканы да юйретир, кёргюзтюр хазнасы бек байды.

ГУРТУЛАНЫ Мариям,
педагогика илмуланы кандидаты, фольклорчу.

Кёрмюч

Жомакълы, омакъ оюула

26 сентябрьде 17:00 сагъатда Суратлау искусстволаны А.Ткаченко атлы музейинде Энейланы Алёнаны «Магическая вышивка» деген ат бла кёрмючю ачыллыкъды.

- Суратлагъа накъышла салыу эрттеден бери да миллет культураны бир кесегиди. Тёрелени сакълауда ол да кесича магъаналыды, - дейди Алёна. – Тишируланы энчи сейирлери болургъа тийишлиди, нек дегенде ала заманны сезе биледиле. Дагъыда хар керекли жумушларын тындыргъандан сора ала харкюнлюк къазауатда кеслерини жүреклерин суйген бир зат бла кюреше биледиле.

Оюула уа - бош излеу, спорт неда къызынуулукъ тюрлюлюле. Ала чыгъармаларыма кийирилген мени кесими бир кесегимдиле. Ырахатлыгъы бла бийлегенинден сора да, бу иш бла кюрешгеним жашаууму, дунямы, жанымы да жарыкъ эм сейир этеди.

Турнир

Кубокла, грамотала, майдалла

Адыгланы (черкесилени) кюнөне жораланып Нальчикде тишируу командаланы араларында волейболдан республикалы турнир бардырылганды. Анга Къабарты-Малкъар къырал университетни, Нальчик эм Терек шахарланы, Яникойну командалары къатышхандыла.

Биринчи жерге университетни келечилери чыкъгандыла, экинчиге – яникойчула, ючюнчюге уа - нальчикчиге. Къызла кубокла, грамотала эм майдалла бла сауғалангандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.
Суратда: Яникойну командасы.

Миллетлени ишлери жаны бла федерал агентствону шарт тинтиулери

Терроризм къарыусузланы марайды

Россейде ишлерге чек салынган ИГИЛ террорист организацияны дуняны тюрлю-тюрлю къыралларында терактла бардыра билген 30 минг келечиси барды. Аладан бири да бандит болуп туумаганды, аланы аманлыклагъа тартхан этгендиле. Вербовканы мадарларыны эмда ол къалай бардырылганыны юслеринден не зат билирге керекди?

Психологла бла социологла террорист организацияланы ёсюулерин рак аурууну жайылыууна тенг этедиле. Адамны санына ауруулу клетка сингенлей, ол ууун тегерегинде битеу санлагъа жагып, аланы кючсюз этип, кеси къарыу жияды. Жамауатда да тюрленуе бир адамны халы бла байламлыдыла. Ол да, ууун тегерегине жайып, кесине ушаш къылыксызлыкны туудурады.

Къолларына

кимле тюшедиле

Асламында террорист къауумлагъа жангы келечиле излегенле быллай адамланы сайлайдыла:

- башхаланы сёзлерине тынгылап, кеси оюм эте билмегенлени, асыры бек ышанулуланы, башхалагъа ийнанганланы. Андан сора да, бир къыйын болумгъа тюшгенлени да кеси жанларына бургъан тынчды.

- юйдегили болмагъан жашланы бла къызланы. Ала, кеслери алларына къалгъанларына къоркъуп, кеслерин насыпсызлагъа санайдыла.

- бузукълукъла этерге, жамауат жорукъланы сакълар-

гъа суймегенлени неда бир жерде окъумагъанланы, бир тюрлю билимлери болмагъанланы.

- террорист къауумлагъа жангы келечилени излегенле ичгичилени, наркоманланы, уллу борчлары болгъанланы да бек сюедиле. Андан сора да, ала романтикалы къызланы да излейдиле.

- кесин ёлтюрююню, ёлюмю юсюнден сагъыш этгенлени.

Адамны оюмун къалай тюрлендиредиле

ИГ бир ненча мадарны хайырланады. Ала ачыкъдыла,

алай биз алагъа артыкъ уллу эс бурмайбыз.

- «Ислам къырал» деген атда окъуна психология жаны бла къапхан барды. Ол нейрорлингвистика амалды, анга къажай мадарла керекдиле. Къыралны атында «ислам» деген сёз битеу муслиман дуня бла байламлыкны белгисиди (алай ол жалгъан байламлыкды), аны ишлерине дин магъана береди. Алай бла бу сёзлени эшитгенде, ийманлы адамла бандит къауумну ниетлерин ангыламай, аланы ишлерин ариу кёрюрге, жаратыргъа боллукъдула. «Къырал» деген ангылам а бу къауумгъа праволу даража береди.

- Битеу ниетлени, юйретиулени даражалары жюрюген, билимми адамла жаядыла. Ийманы болгъан, динни билген, аны ариу ниетлерин

жайгъан адам аманлыкны, огъурсулукъну эталлык туююлду деген жалгъан оюмла къураладыла. Алай бла бу къауумгъа ийнанып башлайдыла, алай ол да къапханды.

Вербовщикле жашауда болгъан хар ишни, болумну да сыйлы китапла бла байларгъа кюрешедиле. Ала халкъны асламы Къуранны билмегенлери бла хайырланадыла. Былай алып къарагъанда, ол артыкъ магъаналы туююлду, нек дегенде бандитле аятланы тюз кёчюрмейдиле, кеслери суйгенча ангылатадыла, Къуранны мамырлыкгъа, келешуулукке чакъыруларын а ахырда сагъынмайдыла.

- Къытыкны заманында кючлю къауумгъа кирирге излейбиз. Адамны оюмун тюрлендирюкюн а ол бу къауумну бир кесеги болгъанын сездиртирге керекди, ол кесини энчиликлерин унутурча. Алай бла аманлыкчы къауум кесине жангы келечини сайлагъанда, аны хар атламыны ызындан болады, кесине оюм этерге къоймайды: «Бизден сора, биз болмасакъ, кесинг тюз акъыл эталлык туююлсе!» - дейдиле ала.

- Адам кеси кёзю кёргенге артыкъда бек ийнанады, вербовщикле, аны хайырланып, бийик качеству видео хазырлайдыла: тюрлю-тюрлю ракурсдан, кадрланы къайтарып, бир-бир жерлерин сау экранга созуп... Быллай кезиуде уа адам ол кинону ичине тюшерге сюеди: жараулагъа къатышыргъа, жангы джипге минип, керти нёгерлери бла къум жерледе учуп барыргъа, душманланы жесирге алыргъа, къолунда кючлю сауут тударгъа, кесин кертида эр киши, жигит сунаргъа.

- Ёлумге табынуу. Вербовщикле сайлагъан адамларына башхаланы инжилтгенлерини, асханларыны, атыргъанларыны юслеринден да билдиредиле. Ала аны къоркъутуп, эсине, акъылына башчылык этерге кюрешедиле. Ёлюмю, къыйынлыкны кёрген адам а къарыууну жанын сайларыкъды. Андан сора уа сен ёлсенг да, жуукъларынг байыкъланырыкъдыла, кесинг а жаннетге тюшериксе деп, кёллендирюк башлайдыла.

- Секс-джихад. Къызла, ёторюк хапарлагъа, чакъырулагъа ийнанып, боевиклени лагерлерине аланы юй бийчелери болургъа барадыла. Ары кеслери суймей тюшгенле да бардыла.

Анна БАЛУЕВА.

Сени осал къауумгъа тартханларын къалай ангыларгъа боллукъду

Алгъаракълада РФ-ни ФСБ-сы Интернетде аманлыкчылагъа жангы адамланы излеу бла кюрешген къауумну ачыкълаганды. Быллай иш бла кюрешгенле Россейде да бардыла.

Радикал къауумланы келечилери асламында жангы адамланы социальный сетьде излейдиле. Ала, эсепде болгъанланы хар бирини да шартларын тинтип, кеслерине жараулуланы сайлайдыла. Адам социальный сетьде кесини юсюнден жазгъан затланы сюедиле, аладан оюм этедиле.

Энчи билимлери болгъан профессионалга сизни къарыусуз жеригизни, жарсыуугъазу ангылагъан бек тынчды. Сёз ючюн, ахчаны неден да бек суйгенигизни, восток культурагъа сейир уллу болгъанын неда суймеклик излеген къызланы. Алай бла адамны энчиликлерин сюзюп, аны излемлерин, жарсыууларын ангылап, аны бла байламлыкъла къурайдыла. Ызы бла алагъа кеслерини ниетлерин жайып башлайдыла.

Социальный сетьде сизни шартларыгъыз болгъан бетде быллай жарсыуу ишлени кёрсегиз, аны бла жалаанда шухларыгъыз хайырланырча мадар этигиз. Быллай шартланы эслеген эсегиз, сакъ болугъуз:

1. Сиз танымагъан адам жашауугъазу, юйюрюгюзно, проблемаларыгъызны, жарсыууларыгъызны юслеринден соруп башласа. Ол сизге болушургъа излегенин, жан аурутханын билдиреди.

2. Алай бла танымагъан адам къысха заманын ичинде бек иги нёгеригиз, устазыгъыз болуп къалады. Ол

сизни жашауугъа аслам жерни алып къояды, ызы бла уа нёгерлери бла танышдырып башлайды.

3. Ызы бла жашауугъазу тюрленип башлагъанын сезесиз. Кесигиз да сунмай тургъанлай, не иште, башламчылыкда да аны оюмун билмей болалмайсыз. Кесигизни оюмугъызга ышанмай башлайсыз. Битеу бу затла уа сизге нейрорлингвистика мадарны хайырланып, акъылыгъызны тюрлендирюк башлагъанларына шагъатлык этедиле.

4. Танышларыгъыз, жуукъларыгъыз сизни суймейдиле, тийишли багъа бермейдиле, ангыламайдыла деп башларыкъдыла. Бир кесек замандан а кесигиз да анга ийнанырыкъсыз. «Сен мындан уллу затлагъа тийишлисе», - деген сёзле уа ишеклик туудуругъа керекдиле.

5. Сизни бла динни юсюнден ушакъла бардырыкъдыла, къыйын соруулагъа жууапла табарыкъдыла. Сёз ючюн, насып - ол жамауатха къуллукъ этиудю, тюзлюг а – баш ниетди. Алай бла тынч-тынч сизни тюзлюкню тохташдырыргъа керекди деген оюмгъа келтирликдиле, башхача айтханда уа, дерт жетдирюк.

Быллай ушакъла бардырып, ахырында уа сиз айырмалы адам болгъаныгъызгъа ийнандырып башларыкъдыла. Аны бла бирге уа къауумну келечиси болгъанынгу унутма, аны оюмуна тынгыларгъа керексе, дейдиле. Сизге ышаныргъа жарагъанын билер ючюн а биреуленнге бир жашырын затны элтирге тилеридиле. Бирде уа тюзюнлей урушха чакъырадыла.

Амалла

Авариялада ачыгъанланы саны азайгъанды

Къабарты-Малкъарда быйылгъы жылны биринчи жарымында жоллада авариялада ёлгенлени саны, былтырны бу кезиуо бла тенгледиргенде, ючден бирине азайгъанды, деп билдиргендиле республиканы Саулукъ сакълау министрствосуну пресс-службасындан.

Авариялада жеринде ёлгенлени саны 43 адам болгъанды. Жаралы болуп, больницагъа тюшюп, ызы бла анда ёлгенлени саны уа 48 процентге азайгъанды. Бу шарт медицина болушлукъ заманында эмда тынгылы тапдырылгъаны бла байламлыды. Арт жыллада быллай болумлада жаралы болгъанланы бакъгъан алты ара къуралгъанды: бешиси район больницалада эмда Республикалы клиника больницада бир бёлум.

Тийишли специалистлени юйретиуге да уллу магъана бериледи. Сёз ючюн, быйыл Санкт-Петербургда И. И. Джанелидзе атлы терк болушлукъ тапдыргъан институтха окъургъа онеки адам жиберилгенди. Озгъан эки жылны ичинде уа анда 16 специалист окъуп келгендиле.

Къабарты-Малкъарны къыйын болумла медицина арасыны билим беруу учреждениясында биринчи болушлукъ берирге юйретген курса бардырыладыла. Алада ГИБДД-ны инспекторлары, водительле, экстренный службаланы ишчилери, студентле, терк медицина болушлукъ тапдыргъан службаны келечилери да юйренедиле. Быйыл жалаанда алты айны ичинде бу курсланы 215 адам бошагъанды. Сёз ючюн, былтыр анда битеуда 168 адам окъугъанды.

Бизни корр.

КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла къырал комитетини, КъМР-ни Культурасыны министрствосуну, КъМР-ни Журналистлерини союзуну, «Адыгэ псалъэ», «Кабардино-Балкарская правда», «Заман», «Горянка», «Советская молодёжь» газетлени, «Юашхъмахуэ», «Минги-Тау», «Литературная Кабардино-Балкария», «Нур», «Нюр», «Солнышко» журналланы редакцияларыны, «Къабарты-Малкъар» ВТК-ны, «Къабарты-Малкъар» ГТРК-ны, «Нальчик» ОРТК-ны, «Къабарты-Малкъар» республикалы информация агентствону, «Эльбрус» китап басманы, «КъМР-Медиа» ГКУ-ну, «Тетраграф» ООО-ну коллективлери «Адыгэ псалъэ» газетни баш редакторуну орунбасары **ЖИЛЯСОВ Заурбек Шалауатовични** анасы **ЖИЛЯСОВА (ХОСТОВА) Бабусэ Шухибовна** ауушханы бла байламлы бушуу этип анга къайгъы сёз бередиле.

Сейир шартла

Миллет энчиликлени тергерге тюшгенди

Биринчи дуня уруш башланганда, Кавказ аскер округу таматасы Илларион Иванович Воронцов-Дашков айтып, росей император 1914 жылда 27 июльда «Кийик дивизияны» кьуаргъа деген буйрукъ чыгаргъан эди. Анга киргенлени асламы кавказ миллетледен болгъандыла.

Ол заманда уллу орус жазуучу Лев Толстойну жашы Михаил ол дивизияда дагыстан полкда кьуллукъ этгенди. Аны сейир эсгерилери кьалгъандыла.

Бёлюмде кьуллукъ этгенлени асламысы ислам динни тутханлары бла байламлы жигитликери ючюн берилген жорланы, христиан шыйхланы суратлары барды деп, алыргъа унамагъандыла. Ол затны юсюнден билгенде, Николай II, муслиман

аскерчилеге деп, жорланы бир кьауумунда шыйхланы суратлары орунуна Россейни гербин салдыргъанды.

Алай ол эки башлы кьушну кьргенде, бусурман аскерчиле, Михаил Львовични шагьатлыгына кьере, «тауукъ» бла саугъалайдыла бизни деп, ёпкелеп, орденлерин арха кьайтаргъандыла. Правительство оноуна кьере, жигитлеге жангыдан Георгий жорла берилгенди.

Дивизияны полкларында тау адетле бек саклангъандыла. Сёз ючюн, кьонак келсе, чынына да кьарамай, Кавказдача, жарык тюбегенди, сыйлы кьргенди, терге ётдюргенди. Дагыда не бийик чыны болгъан командир да, ол аскер низамгъа келишмесе да, олтургъан, тургъан жерлеринде да жыл

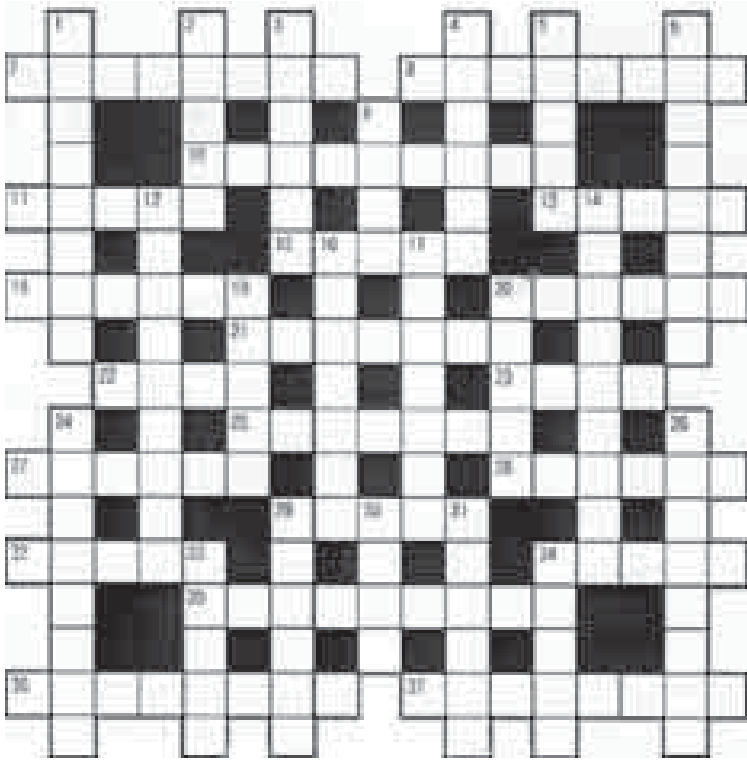
саны бла кесинден тамата аскерчилеге намыс этгенин кьоймагъанды.

Кьан алыну юсюнден айтханда уа, сёз ючюн, алгъада абирек болуп айланган Зелымхан Гушмазукаевни тутаргъа кьатышхан ротмистр Кибиров, анда аны жууукълары болгъаны себепли, чеченлиле кирген полкда кьорюрге окьуна кьоркьуп тургъанды.

1916 жылны май айында таулула бла кьабартылыла болгъан полк, душман бла уруш эте, Черновцы деген жерде 1483 румынлы солдатны жесирге алгъанды. Аланы ичинде жыйырма ючюсю офицерле эдиле. Бек сейири уа-адам саны бла жесирге тюшгенле терт кереге кеп эдиле бизни аскерчиледен!

МУСУКАЛАНЫ Сакинат хазырлагъанды.

СЁЗБЕР

ОНГДАН СОЛГЪА: 7. Уруш кьоркьуусуз тынчылык. 8. Аллай назмуланы малкьар адабиятта Гуртуланы Берт жазгъанды. 10. Жукълап кьопхан кезиу. 11. Юйде кийилген аякъ кийим. 13. Алманы бир тюрлюсю. 15. Аны бла как булгъайдыла, чам жырлада уа жашланы да урадыла. 18. Аланы кьалап, чеклени айырадыла кьоншула. 20. Анга тагылып, юсюнде тегерек айланып, жигит жашла жарау этедиле. 21. Аллахны аты бла бирге жюрюген сёз. 22. Христиан динде кьарындашын ёлтюрген мурдар. 23. Таулула анда гыржын бишир-

генди, гыржынны мардасын да аны бла ёнчелегенди. 25. Математика билимни бир кесеги. 27. Аллай онг берселе, бирин жаратаса, башхасын жаратмайса. 28. Байрамлада этилген татлы ашарыкъ, кеси

да Шаркьдан келгенди. 29. Аналагъа, ынналагъа алай да айтабыз. 32. Отун кесекчик. 34. Аллай таш болады. Тёппеланы Алимни повестини атында да барды бу сёз. 35. Динни юйретиу кючу аны этгенледен келеди. 36. Эгеч соймеклик кьанатландырып айланган адам. 37. Кьызчыкъла игиге, аманнга да аладан юйренедиле.

БАШЫНДАН ЭНИШГЕ: 1. Малкьар халкъ жомакьны жигити. 2. Аны себип, тирлик аладыла. 3. Ол адамда, кьушда да болады. 4. Берекет, монглукъ. 5. Хоразгъа алай да айтадыла. 6. Ишин иги билиу, усталыкъ, этимлилик. 9. Энгельсни шуёху Марксны аты. 12. Жюрегинде ол болса, сора кьайгысызса, насыплыса. 14. Компартияны членлери анга жашауларындан эсе бек сакъ болгъандыла. 16. Нартланы араларында бек уллуусу. 17. Эрттегили эр киши ат, бусагьатда аны жартысын атайдыла сабийлерине. 19. Эшекни кюлде оюну. 20. Шуёхла алай боладыла. 24. Эр киши ат. Эски жырда да, Кациланы Хабуну чам хапарларында да барды ол. 26. Малны эт жауун кьууургъандан сора кьалгъан кьаты кесекчиклери. 29. Тамата адам. 30. Урунууда иги кьорюмдюле кьорюзтген. 31. Жолну, сууну да бурулгъан жери. 33. Адамны, затны да кьоюп кетмез негери. 34. Багьалы жылтырауукъ жаулукълагъа алай да айтхандыла таулула.

ГАЗЕТНИ 178-чи НОМЕРИНДЕ ЧЫКЪГЪАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ

ОНГДАН СОЛГЪА: 5. Чолпан. 6. Базман. 9. Боран. 10. Чынар. 11. Ампер. 12. Кьарча. 16. Акъбет. 18. Лакьырда. 19. Алауған. 20. Аммонал. 21. Жыртхыч. 22. Адакъа. 25. Ауана. 30. Арена. 31. Закон. 32. Тайга. 33. Келбет. 34. Тансыкъ.

БАШЫНДАН ЭНИШГЕ: 1. Кьоранч. 2. Андыз. 3. Абзац. 4. Кьаймакъ. 7. Хора. 8. Кече. 13. Рузлама. 14. Жасаныу. 15. Адамлыкъ. 17. Барамта. 23. Дуру. 24. Кьандес. 26. Ушатыу. 27. Негр. 28. Шахта. 29. Нохта.

Ыйыкълыла гараскан

24 сентябрьден 1 октябрьге дери

КЪОЧХАР. Артыкъ ышанмагъан адамларыгыз бла келишимле этерге ашыкъмагыз. Тегерегиздегиле да уллу кёллюкюгюз ючюн сизге тырман этерге боллукьдула. Быллай керексиз учунуларыгыз бла сиз жалаанда адамланы эслерин бийлерге кюреше болурмусуз?

ТАНА. Эрттеден бери бийлеп тургъан муратларыгызны жартысы жашауда жерлерин табарыкъдыла. Энтта да бираз сакьласагыз, кьалган кесегин да кьолугьуз бла тутарыкъсыз дейдиле жулдузла.

ЭГИЗЛЕ. Сюйген затыгызны этип турургъа хар заманда да кьолугьуздан келмейди. Бютюнда ол иш бла байламлы эсе. Усталыгыгызны жаратмай эсегиз да, бираз тёзюгюз.

АЙЫРЫЧАБАКЪ. Кесигизни жюрек учунуларыгызны, умутларыгызны тюрлендирмегиз. Тегерегизде адамла да сизге жакъ басарыкъдыла, таматагыз а бютюнда. Ол а кёллюкюзю кётюрлюкдю, таукеллендирликди.

АСЛАН. Жангы затлагъа эсигизни буругьуз, жангы жолла излегиз. Алгын кьыйын кьорюннгенча ишлени кьолга алыргъа ахшы кезиудю.

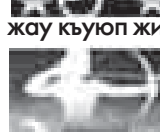
КЪЫЗ. Уллу проектлени кьуаргъа тап заманды. Жулдузла бу ыйыкъда сизни жанлыдыла, кьоркьмагъанлай алгъа тебинигиз.

БАЗМАН. Арт кезиуде сизни жюрегиз нег эсе да тынгысызды. Алай ол кепге дери созулукъ сезим туюлду. Жалаанда кьатыгызда сизни ангыларча, билеклик этерча адам болурча этигиз.

АКЪЫРАП. Сёз берирге ашыкъмагыз, байламлыкьла кьуаргъа да кёлленмегиз. Андан эсе бир ненча кюнню сабыр болугьуз. Бусагьатда ачууланьп тургъан кезиуопоздю, аны сылтауундан отха жау кьуюп жиберирге боллукьсуз.

МАРАУЧУ. Бу ыйыкьны кюнлери сизге аламан тапдыла. Онларыгызны ычындырмазгъа кюрешигиз. Финансла жаны бла да ахшы башламчылыкьла чыгарыкъдыла.

ТЕКЕМЮЮЗ. Бу конледе магъаналы тюбешиулеге, жыйылыулагъа кьатышмазгъа кюрешигиз. Сабийлеригизни да кёз туурагьыздан ычындырмагыз.

СУУКЪУЙ. Документлени жарашдырыгыз, официальный тюбешиуле кьурагьыз, жангы проектлени башлагьыз. Жолугьуз не жаны бла да ачыкъды. Саулугьугьузгъа бакьдырыргъа да унутмагыз.

ЧАБАКЪЛА. Бусагьатда сиз хар кимни да юйретирге кюресесиз, ол а адамланы кёллерине тиерге боллукьду. Андан эсе бир иги китапны кьолугьузгъа алып, жууукъ – тенгигизни бир ыйыкъ тынчаймазгъа кьойсагызмы иги болур?

бир ыйыкъ тынчаймазгъа кьойсагызмы иги болур?

Апгьышпау

Ахшы, жарыкъ умутларынг толсунла!

Багьалы, сюйген атабызны **Гуппойланы Хажиметни жашы Хызырны** жетип келген туугъан кюню бла алгышлайбыз. Насыплы, узакъ ёмюрлю, кийик саулукулу бол!

Жюрегиндеги ахшы умутларынг барысы да толсунла, кеп жылланы аллыбызда барырча Аллах таркьаймагъан кюч-кьарыу берсин!

Юйюрюнг.

Учредительле: Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствоу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа

(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис

(жууаплы секретарь)

МОКЪАЛАНЫ Зухура (культура бёлюмю таматасы)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика бёлюмю таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулау жаны бла Кьабарты-Малкьар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КьМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кьырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмалангъанды.
Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикге кьере
19.00 сагьатда кьол салынады.
20.00 сагьатда кьол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Мокьаланы Зухура -
дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 4-чю бетле),
Бийчекчуланы Жаннета - (5, 6, 7, 8 -чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ №1502
Багьасы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru